

ABD/İSRAİL-İRAN SAVAŞI SURIYE'Yİ NASIL ETKİLİYOR?

Oytun Orhan

Dr., ORSAM Levant Çalışmaları Koordinatörü

ABD/İsrail cephesi ile İran arasında tırmanan askerî gerilim ilk bakışta Suriye'yi doğrudan savaşın bir tarafı hâline getirmemiş görünmektedir. Hatta savaşın neredeyse tüm Ortadoğu'ya yayıldığı bir ortamda Suriye'nin bölgede en güvenli coğrafyalardan biri olarak öne çıkması ilginç bir tablo oluşturmuştur. Ancak bu durum, Suriye'nin çatışmanın etkilerinden tamamen uzak kaldığı anlamına gelmemektedir. Son gelişmeler Suriye'nin bölgesel savaşın askerî, güvenlik, diplomatik, ekonomik ve insani sonuçlarını hisseden kırılğan bir çevre ülkeye dönüştüğünü göstermektedir. Suriye, coğrafi konumu, hava sahasının stratejik

niteliği, ülke içindeki ABD askerî varlığının tamamen sona ermemiş olması, Lübnan cephesine açılan bağlantıları ve savaş sonrası toparlanma sürecinin henüz çok erken bir aşamada bulunması nedeniyle bölgesel sarsıntılardan kolayca etkilenebilecek bir yapı sergilemektedir.

ABD/İsrail -İran savaşının Suriye'ye yansıyan ilk ve en somut etkisi füze ve insan-sız hava aracı enkazlarının ülke topraklarına düşmesi olmuştur. İsrail ile İran arasındaki karşılıklı saldırılar sırasında kullanılan balistik füzeler ve bunlara karşı işletilen hava savunma sistemleri, Suriye hava sahasını doğrudan

Suriye hava sahası İsrail-İran eksenli askerî rekabetin lojistik ve taktik boyutlarının bir parçası hâline gelmiştir. Bu durum, savaşın uzaması hâlinde Suriye'nin gökyüzünün daha yoğun biçimde militarize edilmesi riskini doğurmaktadır.

etkilemiştir. Özellikle İsrail hava savunma sistemlerinin önlediği İran füzelerine ait parçalar ve bazı İHA kalıntıları savaşın ilk günlerinde Süveyda, Şam kırsalı, Dera, Kuneytra ve Deyrizor gibi Suriye'nin farklı bölgelerine düşmüştür. Süveyda'da bir yerleşim alanına düşen füze parçasının can kaybına yol açması bu etkinin sembolik olmanın ötesinde doğrudan sivil güvenliğini tehdit ettiğini ortaya koymuştur.

Bu tabloya eşlik eden ikinci unsur, Suriye hava sahasında artan askerî hareketliliğidir. Şam ve çevresinde duyulan patlamalar, İsrail savaş uçaklarının özellikle güneydeki faaliyetleri ve Birleşmiş Milletler güçlerinin roket düşme noktalarında incelemelerde bulunması, Suriye hava sahasının bölgesel çatışma açısından ne kadar kritik bir geçiş ve operasyon alanı olmaya devam ettiğini teyit etmiştir. Dolayısıyla Suriye hava sahası İsrail-İran eksenli askerî rekabetin lojistik ve taktik boyutlarının bir parçası hâline gelmiştir. Bu durum, savaşın uzaması hâlinde Suriye'nin gökyüzünün daha yoğun biçimde militarize edilmesi riskini doğurmaktadır.

Suriye sahasında dikkatle izlenmesi gereken en önemli başlıklardan biri de ABD askerî varlığına yönelik saldırı girişimleridir. Kuzeydoğu Suriye'deki Kharab al-Jir Hava Üssü'ne yönelen kamikaze İHA'nın düşürül-

mesi ve Haseke'deki el-Şedda-Üssü çevresinde kaydedilen gelişmeler, bölgesel savaşın Suriye içindeki vekil unsurları yeniden harekete geçirebileceğini göstermektedir. Üstelik bu saldırıların İran bağlantılı yapılar tarafından üstlenilmesi, savaşın uzaması veya şiddetlenmesi durumunda Suriye'de İran'a yakın silahlı ağların yeniden daha görünür ve aktif hâle gelebileceğine işaret etmektedir. Devrim sonrasında İran'ın Suriye'deki askerî ve siyasi nüfuzunda ciddi bir gerileme yaşanmış olsa da bu ağların tamamen ortadan kalkmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Suriye, İran-ABD geriliminin yeni bir vekâlet sahasına dönüşme bile, bu çatışmanın yerel uzantılarına maruz kalabilecek bir alan olmaya devam etmektedir.

Şam yönetiminin savaşa yönelik tutumu, çatışmanın Suriye'yi etkilemesini engellemeye dönük ihtiyatlı bir stratejiye işaret etmektedir. Suriye ordusunun sınır güvenliği tedbirlerini artırması, Lübnan ve Irak sınırlarına takviye yapması, sınır muhafızları ve keşif birliklerini sevk etmesi bu çerçevede okunmalıdır. Özellikle Lübnan sahasındaki çatışma ihtimalinin büyümesi, Suriye açısından doğrudan sınır güvenliği, göç hareketliliği ve iç istikrar meselesi olarak görülmüştür. İsrail tarafı Suriye'nin Golan Tepeleri yönünde askerî

takviye yaptığına ilişkin iddialar gündeme getirmiştir. Şam bu iddiaları reddetmekte ve bölgede yalnızca iç güvenlik faaliyetleri yürütüldüğünü savunmaktadır. Buna rağmen İsrail'in bu söylemi gündeme taşıması, savaşın seyrine bağlı olarak güney Suriye cephesini ileride daha açık biçimde tartışmaya açabileceğini düşündürmektedir.

Aslında savaşın Suriye üzerindeki etkilerinin bugüne kadar görece sınırlı kalmasının temel nedenlerinden biri, devrim sonrasında İran'ın ülkedeki nüfuzunun önemli ölçüde tasfiye edilmiş olmasıdır. Buna ek olarak ABD'nin ülkedeki askerî varlığını azaltma veya sonlandırma sürecine girmiş olması da Suriye'yi büyük bir cephe ülkesi olmaktan kısmen uzak tutmaktadır. Şam yönetimi de iç istikrarı sağlamaya ve yeniden inşa sürecini ilerletmeye odaklandığı için bölgesel tırmanışın dışında kalmaya çalışan bir çizgi izlemektedir. Ahmet Şara yönetiminin son dönemdeki diplomatik trafiği de bunu göstermektedir. Körfez ülkeleri, Irak ve Türkiye başta olmak üzere çok sayıda bölge ülkesiyle yürütülen yoğun temaslar, Şam'ın kendisini çatışmanın tarafı değil, bölgesel istikrar arayışının parçası olarak konumlandırmak istediğini göstermektedir. İran'ın Körfez ülkelerine yönelik saldırılarının kınanması Suriye'nin yeni dö-

nemde dış politik tercihlerini göstermesi açısından da önemli bir işaret olarak görülebilir. Suriye'nin yeni dış politika tercihinin Arap Dünyası lehine olduğu anlaşılmaktadır. Bu tutum bir taraftan yeni Suriye yönetiminin tercihleri ile diğer taraftan Şam'ın yeniden inşa sürecinde Körfez ülkelerinden gelecek yatırımlara duyduğu ihtiyaç ile açıklanabilir. Savaşın orta vadede Suriye'yi en fazla etkileyecek boyutu da Körfez yatırımlarının gecikmesi ve hatta bazılarının iptali ile ortaya çıkabilir.

Suriye'nin savaşın olumsuz sonuçlarından etkilendiğinin en açık örneklerinden biri enerji alanında ortaya çıkmıştır. İsrail'in İran'dan gelen saldırıları gerekçe göstererek bölgedeki doğal gaz akışını etkilemesi ve bunun ardından Mısır ile Ürdün'ün iç taleplerini karşılamak amacıyla Suriye ve Lübnan'a uzanan sevkiyatı durdurması, Suriye'de elektrik arzını doğrudan sarsmıştır. Zaten kırılğan olan enerji altyapısının bu tür bölgesel şoklara ne kadar açık olduğu bir kez daha görülmüştür. Elektrik arz saatlerinin düşmesi, akaryakıtta yönelik talebin sert biçimde artması ve fiyat baskılarının yeniden yükselmesi, savaşın cephe hattından uzakta olsa bile günlük yaşamı bozabildiğini açıkça göstermektedir. Uzayan enerji kesintileri, ekonomik toparlanma sürecini zora sokmaktadır.

Suriye'nin savaşın olumsuz sonuçlarından etkilendiğinin en açık örneklerinden biri enerji alanında ortaya çıkmıştır. İsrail'in İran'dan gelen saldırıları gerekçe göstererek bölgedeki doğal gaz akışını etkilemesi ve bunun ardından Mısır ile Ürdün'ün iç taleplerini karşılamak amacıyla Suriye ve Lübnan'a uzanan sevkiyatı durdurması, Suriye'de elektrik arzını doğrudan sarsmıştır.

Savaşın Lübnan'a doğru genişlemesi ise Suriye açısından ayrı bir risk katmanı oluşturmaktadır. Lübnan'da güvenlik durumunun bozulmasıyla birlikte çoğu Suriyeli mülteci olmak üzere on binlerce kişinin Suriye'ye yönelmesi, ülkenin bir geçiş ve sığınma alanına dönüşebileceğini göstermiştir. Sınır kapılarındaki yoğunluk, geçişlerin geçici olarak durdurulması ve ardından idari kolaylıkların devreye alınması, Suriye'nin bu tür nüfus hareketlerine karşı kurumsal kapasitesinin zorlandığını ortaya koymuştur. Bugünkü koşullarda göç hareketleri doğrudan bir güvenlik tehdidi üretmeyebilir ancak Lübnan'daki çatışmanın derinleşmesi; sınır yönetimi, insani yardım, yerel hizmetler ve sosyal istikrar başlıklarında yeni baskılar ortaya çıkarabilir.

Bölgesel çatışmanın Suriye açısından en kritik sonucu, İsrail ile Suriye arasında olası bir güvenlik anlaşmasının daha da zorlaşmasıdır. Zaten ağır ilerleyen ve güçlü bir siyasi irade tarafından taşınmayan müzakere zemini, İran ile savaşın ardından daha kırılgan hâle gelmiştir. İsrail, Golan çevresindeki tampon bölgeyi ve buradaki askerî kapasitesini bugün her zamankinden daha stratejik görmektedir. Özellikle İran'a karşı yürüttüğü askerî faaliyetlerde güney Suriye'nin sağladığı coğrafi

ve taktik avantaj düşünüldüğünde, Tel Aviv'in bu alandan geri çekilmeye razı olması giderek zorlaşmaktadır. Bu nedenle kısa vadede Şam ile Tel Aviv arasında güvenlik temelinde bir mutabakata varılması ihtimali azalmaktadır. Hatta savaşın seyrine bağlı olarak İsrail'in Golan cephesini daha görünür biçimde gündeme taşıması da ihtimal dışı değildir.

Sonuç olarak ABD/İsrail-İran savaşı, Suriye'yi doğrudan bir cephe ülkesine dönüştürmemiştir. Ancak ülkenin zaten kırılgan olan toparlanma sürecini çok boyutlu biçimde baskı altına almıştır. Füze enkazları, hava sahasının askerileşmesi, ABD üslerine yönelik saldırılar, enerji arzındaki bozulma, sınır hareketliliği ve diplomatik dengeleme çabaları birlikte okunduğunda ortaya çıkan tablo, Suriye'nin savaşın dışında kalmaya çalışsa da etkilerine maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle Suriye açısından temel mesele bölgesel çatışmanın kendi iç toparlanma sürecini ne ölçüde aşındıracağını yönetebilmektir. Savaşın uzaması ve Lübnan'a daha fazla yayılım göstermesi ise Suriye'nin güvenlikten ekonomiye, diplomasiye kadar daha ağır baskılarla karşılaşabileceğine işaret etmektedir. ■